

Η Ελπίδα σε Κρίση

Κουλτούρα και Τέχνη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης

Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μιχελακάκης (φωτό: Γιάννης Δραμιτινός)

Κεφάλαιο δεύτερο

Η περίοδος της ελπίδας και η αναζήτηση της τάξης στην εποχή και το έργο του Αλέκου Δούκα

Ο Αλέκος Δούκας στην Αυστραλία / Κάτω από ξένους ουρανοί – Η ανάλυση του έργου

Το Κάτω από Ξένους Ουρανοί, μπορεί να ειπωθεί ως επιτομή ολόκληρου του κύκλου ζωής του συγγραφέα, καθώς το πρώτο μέρος παραπέμπει έμμεσα με τη φυγή στην ύπαιθρο, στην πρώτη, τη νεανική του ζωή. Μόνο που τώρα, αυτή η φυγή από την πόλη προς την ύπαιθρο, δεν γίνεται ασυντρώφευτα, όπως στα νεανικά γραπτά για την αναζήτηση του ιδανικού και της εμπειρίας. Τώρα γίνεται συντροφευμένα, μαζί με τους ανθρώπους, ως μαθητεία στην αλληλεγγύη. Η συντροφιά των μεταναστών εργατών, όπου κοντά στον Ιρλανδό-Αυστραλό Fred O' Hara, μιλούν όλοι στη ζωή της υπαίθρου και στην αλληλεγγύη, παραπέμπει στην ζωντανή ακόμα στο υποσυνείδητο του συγγραφέα, θρησκευτική λαϊκή μυθολογία και παράδοση για το πρόσωπο του Χριστού και των μαθητών του. Ο Fred O' Hara, προβάλλεται ως πρότυπο αριστερού εργάτη, που με τη γνώση της υπαίθρου, την ανθρωπιά του, και την ικανότητά του να σώζει ανθρώπους από τον κατήφορο της ζωής, παραλληλίζεται μέσα από έναν πυκνό συμβολισμό που βρίσκεται διάσπαρτος μέσα στο κείμενο με τον Χριστό. Η προσωποποίηση του ιδανικού, στην φιγούρα του Χριστού, πάει πίσω στη θρησκευτική περίοδο του συγγραφέα, και τη μεγάλη του ψυχολογική κρίση μετά την Μικρασιατική ήττα. Ενδιαφέρον είναι ότι στην πρώτη αποτυχημένη απόπειρα να γραφτεί αυτό το μυθιστόρημα μερικά χρόνια πίσω με τον τίτλο Κάτω από τον Σταυρό του Νότου –όπως αναφέρει ο Π. Αλεξίου– ο ήρωας του μυθιστορήματος λεγόταν Fred, και αποτελούσε μυθιστορηματική προβολή κάτω από την οποία εκφραζόταν ο συγγραφέας. Όμως με την επιτυχημένη ολοκλήρωση του μυθιστορήματος τη δεκαετία του 1950, και την προβληματική μετονομασία Κάτω από Ξένους Ουρανοί, τα αντιθετικά στοιχεία της προσωπικότητας του συγγραφέα, διαχωρίζονται και επενδύονται σε ξεχωριστές μυθιστορηματικές περσόνας. Ο Fred και ο Στρατής, προβάλλονται ως ξεχωριστά πρόσωπα. Έτσι που ο Fred, ενσωματώνει αυτό που θα ήθελε να είναι ο συγγραφέας, ο ιδανικός αριστερός, ενώ ο Στρατής Μούρτζος ενσωματώνει αυτό που νομίζει ότι είναι ο ίδιος ο συγγραφέας. Τελικά ο Fred, το ιδανικό πρότυπο, που συμπυκνώνει ταυτόχρονα τον συμβολισμό

του Χριστού και του σοσιαλιστή εργάτη, με τη διάλυση της ομάδας των εργατών θα επιστρέψει στους δικούς του, θα παντρευτεί στο Brisbane και θα γίνει λιμενεργάτης, ενώ αντίθετα ο Στρατής, «..δεν μπορούσε να καθίσει για πολύν καιρό στο ίδιο μέρος, έμοιαζε με στρογγυλή κροκάλα, που την παράσερνε ένα βουνίσιο ρέμα. Γυρνούσε πλανόδιος, πότε στις πολιτείες, πότε στις φάρμες. Στο τέλος, άνεργος κουρελιασμένος και χωρίς σελίνι στην τσέπη του, καβάλησε ένα φορτηγό τραίνο που πήγαινε στο Σέπαρτον». Ο συγγραφέας όπως θα δούμε αμέσως, προορίζει να οδηγήσει τον ήρωά του, σε κρίση υπαρξιακή, πριν την λύτρωση που θα έρθει με το τέλος του μυθιστορήματος.

Δεύτερο μέρος – Το υπαρξιακό πρόβλημα

Το πρώτο μέρος της νουβέλας κλείνει με αυτή την πεσιμιστική εικόνα όπου ο ήρωας ο Στρατής Μούρτζος αδυνατεί να ακολουθήσει το ιδανικό, που το εκπροσωπεί ο Fred O' Hara. Δηλαδή να παντρευτεί και να κατασταλάξει κάπου μόνιμα. Η περιγραφή της ζωής των εργατών στην ύπαιθρο, ανέδειξε όχι μόνο τη σκληρή τους ζωή, αλλά και την ανάπτυξη ανθρωπιάς και αλληλεγγύης μεταξύ τους. Όμως αυτή η αλληλεγγύη που αναπτύχθηκε από τις ανάγκες που πήγαζαν από την οικονομική τους θέση ως εργατικό δυναμικό, κάλυπτε προς στιγμή την υπαρξιακή αγωνία που βασάνιζε τον Στρατή Μούρτζο. Την αγωνία δηλαδή για το τι θα έκανε στη ζωή του από

βιολογική άποψη, θα έμενε μόνος του ασυντρώφευτος, ή θα έκανε οικογένεια; Όσο η ομάδα των εργατών ήταν ενωμένη, όσο ο Fred και ο Στρατής κρατιούνται μαζί, δεν έχουμε ανάδυση και έκρηξη της υπαρξιακής αγωνίας. Αυτή η κρίση εμφανίζεται όταν οι εργάτες χωρίσουν και ο Στρατής Μούρτζος βρίσκει εργασία στις φάρμες και στα Cafe των συμπατριωτών του, όπου εκεί έρχεται σε επαφή με την οικογενειακή ζωή των αφεντικών του.

Αυτή η εικόνα της οικογενειακής ζωής με την οποία έρχεται σε επαφή, του προκαλεί κρίση η οποία αποκαλύπτει την αδυναμία του να δημιουργήσει σχέση με το άλλο φύλο. Για χρόνια ο ήρωας του μυθιστορήματος μετατόπιζε την ώρα της απόφασης προς το μέλλον, μάλιστα, έκλινε προς την «πίστη του, πως μπορούσε να σταθεί έξω και πάνω από τη ζωή και να κοιτά περήφανος κι' αποτραβηγμένος, μουρμουρίζοντας τα λόγια του Βιβλικού Απόλυτου, «τα πάντα, καλά λίαν». Τώρα όμως, καθώς άκουγε «μέσα στη νύχτα... το μωρουδάκι της νοικοκυράς του να κλαυθμυρίζει στην πλαγινη κάμαρα και τη μπέρα να το νανουρίζει, για να το ξαναπάρει ο ύπνος» καταλάβαινε, πως αυτή η απόκλιση από τον βιολογικό σκοπό της ζωής, που την δικαιολογούσε ως ανωτερότητα, δεν ήταν παρά αδυναμία. «Είχε καταντήσει στο βάθος, φυγόμαθος και την αδυναμία του αυτή, προσπαθούσε να την δικαιολογήσει στον εσωτερικό εαυτό του, σαν πνευματική ανωτερότητα και ωριμότητα σκέψης».

Η συνέχεια την άλλη Παρασκευή

Ο Fred O' Hara, προβάλλεται ως πρότυπο αριστερού εργάτη, που με τη γνώση της υπαίθρου, την ανθρωπιά του, και την ικανότητά του να σώζει ανθρώπους από τον κατήφορο της ζωής, παραλληλίζεται μέσα από έναν πυκνό συμβολισμό που βρίσκεται διάσπαρτος μέσα στο κείμενο με τον Χριστό.